

Edukacja Medialna

poradnik dla rodziców
i nauczycieli

1. Czym jest edukacja medialna i jakie są jej cele?

Media są codziennym elementem naszej edukacji, podstawowym narzędziem komunikacji międzyludzkiej, a w przypadku dorosłych – także pracy.

W zależności od stanu wiedzy, edukacji i kompetencji w tym zakresie media mogą stanowić ogromne ułatwienie w codziennym życiu, realizować naszą potrzebę kontaktu z ludźmi, ale też szkodzić naszemu rozwojowi.

Do kogo skierowana jest edukacja medialna?

Edukacja medialna jest skierowana do wszystkich grup wiekowych. Wiek inicjacji medialnej systematycznie się obniża. Obecnie mówimy o pierwszym zetknięciu z mediami i nowymi technologiami już w okresie niemowlęcym. Edukację medialną na poziomie formalnym warto jest więc rozpocząć już od wieku przedszkolnego.

Trzy filary edukacji medialnej:

- 1) edukacja o mediach, ich funkcjach i atrybutach;
- 2) edukacja poprzez media, np. e-learning;
- 3) edukacja dla mediów, aby się rozwijały i były przystosowane do naszych potrzeb.

Modele edukacji medialnej:

1. Edukacja przedmiotowa – jako odrębny przedmiot w szkole lub w przedszkolu.

2. Edukacja międzyprzedmiotowa – w ramach różnych dydaktyk przedmiotowych realizuje się pewne elementy edukacji medialnej.

3. Edukacja rozproszona – taki model jest realizowany w Polsce. Nie ma osobnego bloku dydaktycznego poświęconego edukacji medialnej. Treści dotyczące jej pojawiają się w sposób rozproszony w ramach różnych dydaktyk, ale poziom nauczania jest ściśle związany z poziomem kompetencji medialnych nauczyciela, dlatego ciężar edukacji medialnej spoczywa przede wszystkim na rodzicach.

Głównym celem edukacji medialnej jest nabycie wiedzy i kompetencji w tym zakresie, aby móc w sposób bezpieczny korzystać z mediów i nowych technologii.

2. Czym jest krytyczne myślenie i jak je rozwijać?

Krytyczne myślenie jest kompetencją kognitywną dotyczącą poznawania różnych aspektów świata medialnego. Umiejętność krytycznej analizy przekazów medialnych jest niezwykle cennym narzędziem w walce z dezinformacją.

Myślenie krytyczne w kontekście mediów to:

- weryfikacja źródła informacji,
- weryfikacja nadawcy informacji i intencji nadawcy,
- analiza formy przekazu informacji,
- analiza doboru elementów przekazu i hierarchii informacji.

W jaki sposób rozwijać umiejętność krytycznego myślenia u dzieci?

1. Rodzice, słuchając wspólnie z dziećmi przekazów medialnych lub je oglądając, powinni zwracać ich uwagę na to, w jaki sposób analizować i interpretować różnego rodzaju komunikaty.
2. Należy dzieci motywować do zastanawiania się nad tym, jakie intencje komunikacyjne towarzyszą autorowi czy nadawcy przekazu.
3. Warto jest tłumaczyć dzieciom, że np. przekaz reklamowy jest często przeestetyzowany, odbiegający od rzeczywistości, że bywa manipulacją i ma wpływać na zachowanie odbiorcy.
4. Rodzice powinni tłumaczyć, że w danym przekazie (np. w bajce) pokazane są fikcyjne sytuacje, wymagowany świat i że pewnych zachowań nie należy powielać.
5. Starsze dzieci i nastolatki warto zapoznać z dziennikami telewizyjnymi na różnych kanałach i w praktyce pokazać, jak ta sama informacja może zostać w różny sposób przekazana.

Rozwój umiejętności krytycznego myślenia powinien towarzyszyć domowej edukacji medialnej i może przybierać spontaniczną formę.

3. Jak świadomie zarządzać swoim wizerunkiem w mediach społecznościowych

Aby świadomie zarządzać swoim wizerunkiem w mediach społecznościowych, należy mieć pewną koncepcję własnej osoby. Trzeba odpowiedzieć sobie na pytanie, jak chcemy zaprezentować się innym osobom w mediach.

Jeśli nasz wizerunek jest ściśle związany z profesją, to informacje i przekazy multimedialne, które publikujemy, powinny korespondować z naszym profilem zawodowym.

Musimy pamiętać, że potencjalny pracodawca ma wgląd do zasobów internetowych i śladów, jakie zostawiamy w sieci. Materiały, które zamieszczamy w przestrzeni wirtualnej, powinny być wiarygodne, spójne i zgodne z naszą pozycją zawodową. Z tego względu nie powinniśmy zamieszczać zdjęć czy filmów stricte towarzyskich, czy imprezowych. Ekshibicjonizm medialny może zdecydowanie działać na naszą niekorzyść.

Jak powinna przebiegać edukacja medialna dzieci w kontekście zarządzania wizerunkiem w mediach społecznościowych?

Często informacje znajdujące się w mediach społecznościowych odbiegają od rzeczywistości. Nastolatki niezwykle chętnie obserwują i naśladują swoich idoli, *influencerów*. Z tego względu bardzo istotne jest, aby rodzice i pedagodzy uświadamiali dzieci, że wizerunek medialny nie jest tożsamy z realnym życiem. Edukacja medialna powinna dotyczyć także cyberbezpieczeństwa, ochrony danych osobowych w internecie.

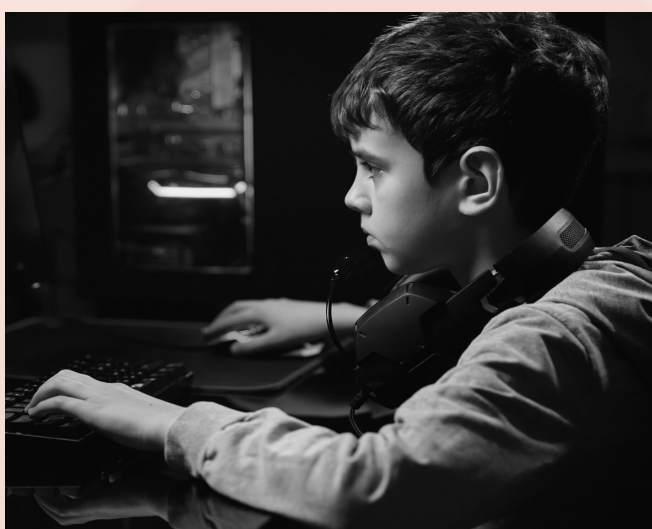
Odpowiedzialność twórców internetowych

Jako producenci treści zamieszczanych w internecie musimy mieć świadomość, że to, co publikujemy, ma wpływ na odbiorców. Powinniśmy zatem budować wiarygodny przekaz i kreować pozytywne wzorce.

4. Uzależnienia od mediów i ich skutki

Uzależnienie od mediów jest bardzo poważnym i coraz częstszym problemem. Jakie są jego objawy oraz jak chronić siebie i swoje dzieci przed tym zagrożeniem?

Współcześnie obserwujemy dynamicznie rozwijającą się kategorię uzależnień behawioralnych, czyli nałogowego wykonywania pewnych czynności. Do tej grupy zaliczają się patologiczne sposoby korzystania z mediów, np. uzależnienie od gier sieciowych, internetu, technologii mobilnych, mediów społecznościowych lub używanie przestrzeni wirtualnej do nałogowych zakupów czy e-hazardu. Obserwujemy syndrom FOMO, który oznacza strach przed tym, że jakieś wydarzenie w środowisku rówieńczym może nas ominąć, ponieważ nie mamy dostępu do internetu czy mediów społecznościowych.

Uzależnienia dzielimy na ogólne i specyficzne. Do uzależnień ogólnych zalicza się np. nałogowe korzystanie z gier sieciowych. Do uzależnień specyficznych zaliczamy np. uzależnienie od konkretnej gry. Nie zapominajmy, że istnieją gry rozwijające, wykorzystywane chętnie w edukacji. Niestety niektóre z nich mają silnie uzależniający mechanizm wbudowany w ich strukturę.

Jakie objawy powinny zaniepokoić rodzica?

1. Utrata zainteresowania światem zewnętrznym.
2. Utrata zainteresowania dotychczasowymi aktywnościami.
3. Niedbanie o potrzeby społeczne i biologiczne.
4. Reagowanie agresją fizyczną lub werbalną na wszelkie próby odcięcia dziecka od medium.

Najważniejsze w procesie walki z nałogiem jest znalezienie przyczyny, dla której dziecko w ogóle wpadło w uzależnienie. Często rozwiązaniem problemu okazuje się praca psychoterapeutyczna całej rodziny.

5. Cyberbezpieczeństwo. Jak chronić się przed *fake newsami*?

Fake news to informacja, która może brzmieć wiarygodnie, ale jest zmanipulowana lub zmyślona. Obserwujemy, że wszystkie grupy wiekowe mają problem, aby odróżnić informacje prawdziwe od fałszywych. Wynikać to może z różnych powodów: braku krytycznego myślenia u odbiorcy, braku czasu na dogłębną analizę informacji lub przedstawienia informacji opakowanych w wiarygodnie wyglądające treści multimedialne.

Twórcy *fake newsów* dysponują zaawansowanymi narzędziami do obróbki multimedialnej z zastosowaniem sztucznej inteligencji (np. technologią *deep fake*) i znakomicie znają ludzką psychikę, co sprawia, że tak trudno czasem odróżnić prawdziwe informacje od *fake newsów*. W dodatku dośkwiera nam nadmiar bodźców i brak czasu, by każdy nagłówek poddawać krytycznej analizie.

Jak chronić się przed *fake newsami*?

1. Rozwijaj w sobie i w swoich dzieciach umiejętność krytycznego myślenia.
2. Zawsze sprawdzaj źródło informacji i wiarygodność nadawcy.
3. Nie udostępniaj niesprawdzonych informacji.

Podejmując ważne decyzje życiowe, takie jak wybory polityczne lub konsumpcyjne, niezwykle ważne jest, abyśmy dogłębnie analizowali przekazy medialne (m.in. spoty wyborcze i reklamy).

6. Typy mediów i ich wpływ na użytkownika

Media się zmieniają, ponieważ zmieniają się potrzeby użytkowników. Obecnie chcemy się komunikować online w czasie rzeczywistym, mieć możliwość pracy i edukacji na odległość. Chcemy być producentami, twórcami treści. Toteż narodziły się platformy edukacyjne i media społecznościowe o charakterze sieciowym, interaktywnym, realizujące potrzebę kontaktu i uczenia się od innych ludzi w świecie wirtualnym.

Podział mediów:

- 1) tradycyjne – prasa, radio, telewizja;
- 2) nowe – internet, media społecznościowe, narzędzia do telepracy i teleedukacji, handel online.

Wpływ użytkownika na media

Jako producenci treści mamy wpływ na to, jaki będzie ich charakter i czy znajdą się w nich elementy związane z przemocą lub dezinformacją.

Jako użytkownicy mamy wpływ na obecność aktów agresji sieciowej, wirtualnej. Brak reakcji na przemoc w internecie jest formą katalizatora, często podsyca kolejne akty agresji.

Różne formy naszej aktywności w sieci wpływają na rozwój mediów i na sposoby komunikacji w nich.

Wpływ mediów na użytkownika

Nowe media umożliwiają nam komunikację z innymi użytkownikami na odległość w czasie rzeczywistym, edukację w świecie wirtualnym i wykonywanie pracy w formie zdalnej lub hybrydowej.

Niestety nowe rozwiązania komunikacyjne, internet, media społecznościowe mogą także wpływać negatywnie na użytkownika, sprzyjać rozwojowi patologicznych zachowań, takich jak np. uzależnienie od gier sieciowych lub platform społecznościowych, obniżenie samooceny wśród osób korzystających z nich.

Narzędziem służącym przeciwdziałaniu szkodliwym zachowaniom w sieci jest edukacja medialna.

7. Jak edukować dzieci o mediach?

Architektura mózgu najmłodszych jest niezwykle dynamiczna i zmienia się pod wpływem doświadczeń, także medialnych.

Jeżeli małe dziecko nie ćwiczy się w komunikacji bezpośredniej z drugim człowiekiem i nie ma możliwości obserwacji mimiki twarzy rozmówcy i jego gestykulacji, to w pewnej sytuacji nie będzie potrafiło kontekstowo interpretować sygnałów werbalnych i niewerbalnych. Jeżeli wzrok dziecka jest skupiony na mediach ekranowych, to nie wykształca w sobie umiejętności nawiązywania relacji, komunikacji, prawidłowego identyfikowania pewnych wzorców komunikacyjnych. Tym samym wyklucza się ze środowiska społecznego.

Jak modelować prawidłowe zachowanie względem środków masowego przekazu?

1. Wprowadzenie limitu przestrzennego

W środowisku domowym powinny być strefy wolne od mediów. Należy ustalić, że z technologii sieciowych korzystamy w przestrzeni wspólnej, tam, gdzie rodzic ma kontrolę nad tym, jakie treści dziecko ogląda, z kim nawiązuje relacje.

2. Wprowadzenie limitu czasowego

Powinniśmy ustalić limit czasowy korzystania z mediów.

3. Korzystanie z nowych mediów nie może stanowić nagrody

Niezmiernie ważne jest, aby korzystanie z mediów nie stanowiło elementu nagrody, ponieważ wówczas dziecko traci naturalną motywację wewnętrzną np. do nauki czy czytania.

Warto zaznaczyć, że czytanie książki, czyli medium drukowanego, aktywizuje przede wszystkim mechanizmy lewopółkulowe, odpowiedzialne za przetwarzanie linearno-sekwencyjne. Lewa półkula mózgu odpowiada za język, umiejętność komunikacji, rozwój zdolności narracyjnych, a więc kluczowe elementy potrzebne do nawiązywania relacji. Media multimedialne, bazujące na dynamicznym montażu i muzyce, aktywizują prawą półkulę mózgu. Jeśli równowaga między stymulowaniem poszczególnych półkul mózgu jest zaburzona, wówczas nauczycielom i rodzicom niezwykle ciężko jest przestawić dziecko na czytanie tekstu.

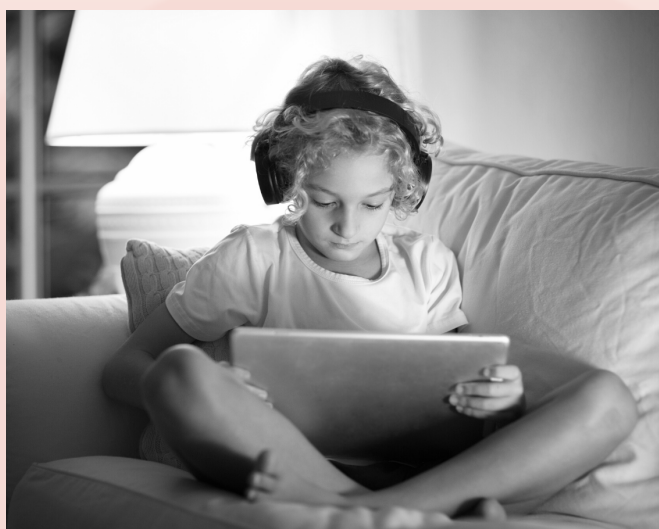
W jakim wieku można dopuścić dzieci do nowych mediów?

Zaleca się, aby do trzeciego roku życia wyłączyć dziecko z rzeczywistości medialnej. Edukacja dziecka rozpoczyna się bardzo wcześnie. Najmłodsi obserwują zachowania rodziców i swoich rówieśników. Nie sposób współcześnie całkowicie odciąć się od technologii. Domową edukację medialną powinniśmy rozpocząć już w momencie, kiedy dziecko wykazuje odruch orientacyjny i zaczyna się interesować mediami: smartfonem, laptopem czy tabletem.

Rodzice modelują zachowania medialne u dzieci. Powinniśmy więc przyjrzeć się sobie krytycznie, czy świadomie korzystamy z mediów i dajemy dzieciom właściwy przykład. Jeśli ustalimy jakies zasady, powinniśmy ich konsekwentnie przestrzegać.

8. Profilaktyka zachowań niebezpiecznych

Współczesne media należą do posttradycyjnych, ponowoczesnych instytucji kształcących. Edukacja medialna przeciwdziała zachowaniom ryzykownym w internecie i służy profilaktyce patologicznych form korzystania z mediów.

Jeśli dziecko ma jakieś zaburzenia, wówczas internet czy media społecznościowe mogą służyć do umacniania destrukcyjnego zachowania. Dziecko może poszukiwać wzorców negatywnych (np. osoba chora na anoreksję – jak się odchudzić). Wówczas media te działają jak antywzorzec, wzmacniając zagrażające dziecku zachowania.

Rodzic powinien profilować zasady korzystania z mediów pod umiejętności poznawcze dziecka, wprowadzać adekwatne ograniczenia czasowe i przestrzenne.

Ponadto rodzice powinni mieć wiedzę o danym medium, np. medium społecznościowym, aby

móc przekazać dziecku informację, która będzie mieć zastosowanie w jego aktywnościach. Podobnie jest z grami sieciowymi. Zanim rodzic sprezentuje dziecku grę, powinien sam w nią zagrać.

System PEGI, czyli Ogólnoeuropejski System Klasyfikacji Gier, stanowi informację, dla jakiej grupy wiekowej przeznaczona jest dana gra, czy występuje w niej przemoc, wulgarny język i/lub treści seksualne. Rodzic już na etapie zakupu powinien zweryfikować, czy dana gra jest przeznaczona do użytku przez dziecko.

Podstawą, aby uniknąć niebezpiecznych sytuacji, jest ukształtowanie prawidłowych wzorców komunikacyjnych i więzi rodzica z dzieckiem, aby czuło się ono akceptowane i bezpieczne w środowisku domowym. Kiedy bliskość z dzieckiem jest zbudowana, w przypadku problemów dziecko prosi o pomoc rodziców.

W przeciwnym razie dziecko kieruje się do rówieśników albo poszukuje informacji w mediach społecznościowych, co może skutkować pogłębieniem zagrażających dziecku zachowań.